

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 - 5.073 Volume-4, Issue-3

BOSHLANG'ICH TA'LIM ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILAR YOZMA NUTQINI O'STIRISHDA DIKTANT TURLARIDAN FOYDALANISHNING METODIK ASOSLARI

Normatova Sadoqat

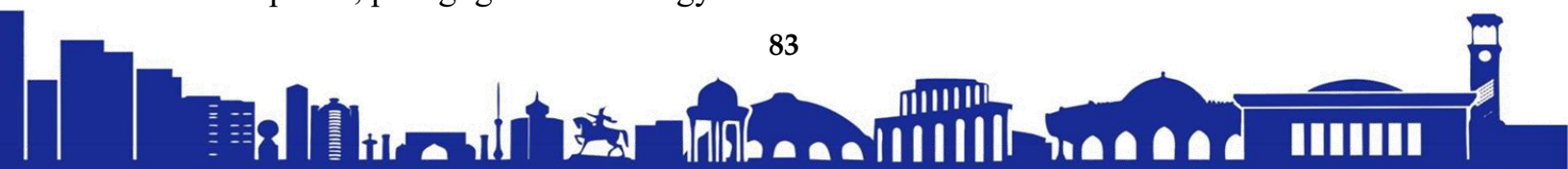
Nizomiy nomidagi O'zMPU 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida diktantdan foydalanishning nazariy va amaliy jihatleri tahlil qilinadi. Diktant o'quvchilarning savodxonligini rivojlantirish, imlo qoidalarini mustahkamlash hamda yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirishda muhim didaktik vosita sifatida qaraladi. Shuningdek, maqolada diktantning turli turlari, ularning o'quvchilarning tafakkuri, xotirasi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy jihatdan yoritilgan. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida diktantni tashkil etishning samarali usullari ham tahlil qilinadi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты использования диктанта в системе начального образования. Диктант рассматривается как важное дидактическое средство развития грамотности учащихся, закрепления орфографических правил и формирования навыков письменной речи. Также в статье анализируются различные виды диктантов и их роль в развитии мышления, памяти и самостоятельности учащихся.

Annotation: The article analyzes the theoretical and practical aspects of using dictation in primary education. Dictation is considered as an effective didactic tool for improving students' literacy, strengthening spelling skills and developing written language competence. The article also highlights different types of dictation and their role in developing students' cognitive abilities such as attention, memory and independent thinking.

Key words: primary education, dictation, literacy, spelling skills, teaching methods, written speech, pedagogical technology.

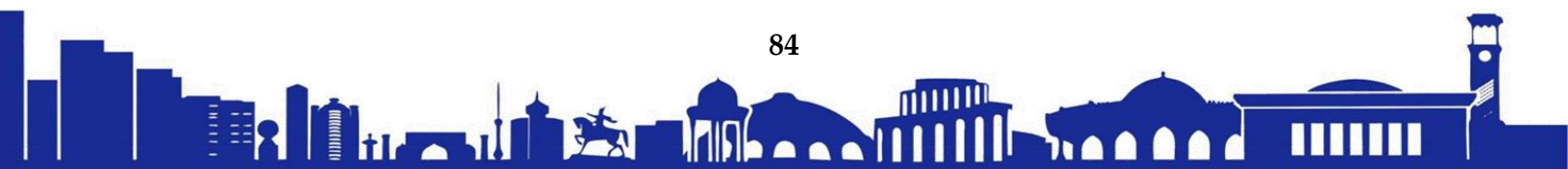
Boshlang'ich ta'lim tizimi o'quvchilarning intellektual va nutqiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu bosqichda o'quvchilar o'qish va yozishning dastlabki ko'nikmalarini egallaydi, til birliklarini ongli ravishda qo'llashni o'rganadi hamda nutq madaniyati shakllana boshlaydi. Ona tili darslarida qo'llaniladigan metod va usullar o'quvchilarning savodxonligini oshirishga xizmat qiladi. Shunday samarali didaktik vositalardan biri diktant hisoblanadi. Diktant boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi va ularning imlo qoidalarini amaliy faoliyat orqali o'zlashtirishiga imkon yaratadi.

Diktant jarayoni o'quvchilarning bir vaqtning o'zida bir nechta aqliy faoliyatini faollashtiradi. O'quvchi o'qituvchi tomonidan o'qib berilgan matnni diqqat bilan eshitadi, uning mazmunini tushunadi, eslab qoladi va yozma shaklda ifodalaydi. Bu jarayon tafakkur, xotira va diqqat kabi psixologik jarayonlarning rivojlanishiga yordam beradi. Shu sababli diktant nafaqat savodxonlikni oshirish, balki o'quvchilarning aqliy rivojlanishini ta'minlashda ham muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Ta'lim jarayonida diktant o'quvchilarning bilimini aniqlash va nazorat qilish vositasi sifatida ham qo'llaniladi. O'qituvchi diktant orqali o'quvchilarning imlo qoidalarini qay darajada o'zlashtirganini aniqlashi mumkin. Natijada o'qituvchi o'quvchilarning xatolarini tahlil qilib, keyingi darslarda shu kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan mashg'ulotlarni tashkil etadi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida diktantning turli turlari qo'llaniladi va har bir diktant turi o'quvchilarning ma'lum ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta'limiy diktant o'quvchilarga imlo qoidalarini o'rgatish va mustahkamlash maqsadida o'tkaziladi. Bunday diktant jarayonida o'qituvchi qiyin so'zlarning yozilishini izohlaydi, o'quvchilarga tushuntirishlar beradi hamda yozish jarayonida ularni yo'naltirib boradi. Natijada o'quvchilar imlo qoidalarini ongli ravishda o'zlashtiradi.

Tekshiruv diktanti o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash uchun qo'llaniladi. Bu diktant turida o'quvchilar matnni mustaqil ravishda yozadi va o'qituvchi tomonidan baholanadi. Tekshiruv diktanti o'quvchilarning savodxonlik darajasini aniqlash bilan birga, ularni mas'uliyatli va diqqatli bo'lishga o'rgatadi.

Izohli diktant ham boshlang'ich sinflarda samarali qo'llaniladigan metodlardan biridir. Bu usulda o'quvchilar yozayotgan so'zlarning imlosini izohlab boradi. Masalan, o'quvchilar ma'lum bir so'zning nima sababdan aynan shu shaklda yozilishini tushuntirib beradi. Bunday mashg'ulotlar o'quvchilarning grammatik tafakkurini rivojlantiradi va ularning til qoidalarini chuqurroq anglashiga yordam beradi.

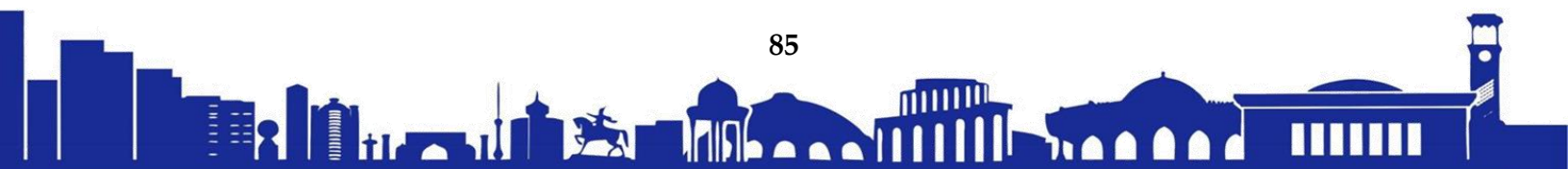
Lug'at diktanti o'quvchilarning so'z boyligini oshirish va qiyin yoziladigan so'zlarni to'g'ri yozish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu diktant turida o'qituvchi o'quvchilarga yangi yoki murakkab so'zlarni aytadi, o'quvchilar esa ularni yozib boradi. Bunday mashg'ulotlar o'quvchilarning imlo xatolarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Erkin diktant o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan. Bu usulda o'qituvchi matnni o'qib beradi, o'quvchilar esa uning mazmunini o'z so'zlari bilan yozadi. Natijada o'quvchilarning nutq boyligi ortadi, mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadi va ular o'z fikrini yozma shaklda erkin ifodalashni o'rganadi.

So'nggi yillarda ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar keng qo'llanila boshladi. Bu jarayon diktant o'tkazish usullarining ham takomillashuviga olib keldi. Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan diktant mashg'ulotlari o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Masalan, guruhli diktant, o'yin elementlariga asoslangan diktant yoki audio diktant kabi usullar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Diktantni samarali tashkil etishda o'qituvchi tomonidan tanlangan matn ham muhim ahamiyatga ega. Matn o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos bo'lishi, mazmunan tushunarli va qiziqarli bo'lishi zarur. Bundan tashqari, matn tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lishi ham muhim hisoblanadi. Bunday matnlar orqali o'quvchilarda ma'naviy qadriyatlarga hurmat, tabiatga e'tibor va jamiyatga foydali bo'lish kabi fazilatlar shakllanadi.

Diktantdan keyin o'quvchilar yo'l qo'ygan xatolar ustida ishlash ham katta ahamiyatga ega. Xatolarni tahlil qilish orqali o'quvchilar o'z kamchiliklarini tushunib yetadi va kelgusida bunday xatolarga yo'l qo'ymaslikka harakat qiladi. Bu jarayon o'quvchilarning o'z ustida ishlash ko'nikmasini shakllantiradi.

Shunday qilib, diktant boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning savodxonligini rivojlantirishda muhim didaktik vosita hisoblanadi. U nafaqat imlo qoidalarini mustahkamlashga, balki o‘quvchilarning tafakkuri, xotirasi, diqqat-e‘tibori hamda nutq madaniyatini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Shu sababli boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari diktantning turli shakllaridan samarali foydalanishi, ta‘lim jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishi muhim hisoblanadi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva Q. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2020.
2. G‘ulomov A. Ona tili ta‘lim metodikasi. – Toshkent, 2018.
3. Ro‘ziyeva D. Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi. – Toshkent, 2019.
4. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2017.
5. Karimov I. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.